

**LATVIJAS REPUBLIKAS 12.SAEIMAS
CILVĒKTIESĪBU UN SABIEDRISKO LIETU KOMISIJAS DARBA GRUPAS
PROTOKOLS NR.3**

2018. gada 5. jūnijā

Atklāta sēde, sākas plkst. 15.00, beidzas plkst. 16.40
Rīgā, Jēkaba ielā 6/8, Baltiešu zāle

PIEDALĀS:

darba grupas locekļi: darba grupas vadītājs Ringolds Balodis, deputāti Lolita Čigāne, Jūlija Stepaņenko, Valters Dambe, Rihards Melgailis.

citas personas:

- 12. Saeimas deputāts **Vladimirs Nikonovs**
- Saeimas Juridiskā biroja vadītāja **Dina Meistere**
- Saeimas Juridiskā biroja vecākā juridiskā padomniece **Ilze Tralmaka**
- Saeimas Juridiskā biroja vecākā juridiskā padomniece **Lilita Vilsons**
- Uzņēmumu reģistra Juridiskās nodaļas vadītāja vietniece **Laima Letiņa**
- Tieslietu ministrijas Valsts sekretāra vietniece tiesību politikas jautājumos **Laila Medina**
- Tieslietu ministrijas Nozaru politikas departamenta direktore **Olga Zeile**
- Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Civiltiesisko zinātņu katedras vadītājs **Jānis Kārklīšs**
- Latvijas evaņģēliski luteriskās Baznīcas arhibīskaps **Jānis Vanags**
- Latvijas evaņģēliski luteriskās Baznīcas Virsvaldes sekretārs **Romāns Ganiņš**
- Latvijas evaņģēliski luteriskās Baznīcas Sabiedrisko attiecību nozares vadītājs **Kaspars Upītis**
- Latvijas evaņģēliski luteriskās Baznīcas juriste **Anitra Vanaga**
- Latvijas evaņģēliski luteriskās Baznīcas pārstāvis **Juris Narkevičs**
- Romas katoļu Baznīcas Latvijā Rīgas arhidiecēzes arhibīskaps - metropolīts **Zbigņevs Stankevičs**
- Latvijas evaņģēliski luteriskās Baznīcas ārpus Latvijas Vācijas iecirkņa prāvests **Klāvs Bērziņš**
- Latvijas evaņģēliski luteriskās Baznīcas ārpus Latvijas Latvijas iecirkņa prāvests **Kārlis Žols**
- Latvijas evaņģēliski luteriskās Baznīcas ārpus Latvijas konsultants **Roberts Kārklīšs**
- Latvijas evaņģēliski luteriskās Baznīcas ārpus Latvijas konsultants **Lauris Liepa**
- Vācu evaņģēliski luteriskās baznīcas Latvijā pārstāvis **Stefan Meissner**
- Vācu evaņģēliski luteriskās baznīcas Latvijā pārstāve **Ingrid Mueller**
- Latvijas Vecticībnieku Pomoras baznīcas Centrālās padomes priekšsēdētājs **Aleksejs Žilko**
- Latvijas Pareizticīgā Baznīcas pārstāvis **Vladimirs Sičevskis**
- Rīgas pilsētas kristīgo lietu padomes priekšsēdētājs **Jānis Šmits**
- Latvijas Pareizticīgās Baznīcas Sinodes loceklis, virspriesteris **Nikolajs Tihomirovs**
- Latvijas Baptistu draudžu savienības padomes loceklis **Pēteris Eisāns**

- Septītās dienas adventistu Latvijas draudžu Savienības bīskapa vietnieks **Daumands Sokolovskis**
- Septītās dienas adventistu Latvijas draudžu Savienības jurists **Dāvids Muceniķis**
- Latvijas Apvienotās Metodistu Baznīcas superintendente, emeritus **Gita Medne**
- Latvijas Apvienotās Metodistu Baznīcas Superintendents **Edgars Šneiders**
- sabiedrības pārstāvis **Renārs Briedis**

SĒDI VADA darba grupas vadītājs Ringolds Balodis

SĒDI PROTOKOLĒ konsultante Liena Apsīte

DARBA KĀRTĪBA

1.

Satversmes tiesas 2018. gada 26. aprīļa spriedums lietā Nr. 2017-18-01 un no tā izrietošās izmaiņas valsts un baznīcas attiecību jomā (Saeimas Juridiskais birojs, Uzņēmumu reģistrs, Tieslietu ministrija un Latvijas Universitātes Juridiskā fakultāte).

1.1. L.Vilsones un I.Tralmakas ziņojums "Satversmes tiesas 2018. gada 26. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2017-18-01 izpilde".

1.2. L.Letiņas ziņojums "Satversmes tiesas sprieduma ietekme uz reliģisko organizāciju reģistrāciju".

1.3. L.Medinas ziņojums "Par Satversmes tiesas sprieduma ietekmi uz reliģisko organizāciju regulējumu".

1.4. J.Kārkliņa ziņojums "Par Satversmes tiesas sprieduma ietekmi uz reliģisko organizāciju īpašuma strīdiem".

R.Balodis atklāj darba grupas sēdi, iepazīstina ar sēdes darba kārtību. Sēdes dalībniekiem tiek atskaņots Satversmes tiesas tiesneša Jāņa Neimaņa video skaidrojums par spriedumu.¹

Jāņa Neimaņa skaidrojumā Satversmes tiesas secinājums ir, ka Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otrā daļa, ciktāl tā neparedz tiesības jaunizveidotām draudzēm izveidot reliģisku savienību (baznīcu) pirms desmit gadus ilga pārreģistrācijas perioda beigām, un Reliģisko organizāciju likuma 8. panta ceturtnā daļa, kas noteic šo pārreģistrācijas prasību, periodu un kārtību, neatbilst samērīguma principam un līdz ar to arī Satversmes 99. un 102. pantam. Tiesas skatījumā, Latvijas tiesību sistēmā, jēdziens "konfesija" tiek uzņemts kā konkrētas reliģiskas savienības (baznīcas). Respektīvi tiesības/deleģējums balstoties uz kuru tiek realizēta laulību reģistrācija, pasniegta ticības mācība skolā, pildīts kapelāna dienests utt. ir noteiktas konkrētām konfesijām (pareizticīgajiem, baptistiem, metodistiem u.c.), bet patiesībā ar tām tiek saprastas tās vienīgās baznīcas, kuras līdz šim vienīgās bija reģistrētas attiecīgajā konfesijā. Tiesības/deleģējums turklāt ir nostiprināts baznīcu speciālajos likumos. **Tādējādi līdz šim pastāvošo baznīcu tiesības ir noteiktas ar likumu, kamdēļ pārejas laiks un kāda īpaša likumu grozīšana Satversmes sprieduma ieviešanai neesot nepieciešama.** Satversmes tiesa spriedumā nav vērtējusi tiesību

¹ Video atrodams šeit: <http://www.satv.tiesa.gov.lv/press-release/normas-kas-jaunizveidotam-draudzem-liedz-izveidot-reliģisko-savienību-baznīcu-pirms-desmit-gadus-ilga-parreģistrācijas-perioda-beigam-vai-ja-attiecīgā-konfesija-viena-baznīca-jau-ir-registrēta-n/>.

pārmantojamības jautājumu par to, kura no Latvijas pareizticīgajām baznīcām - Latvijas Pareizticīgā Baznīca vai Latvijas Pareizticīgā autonomā baznīca ir īstā pareizticīgā baznīca, kura pastāvēja līdz 1940. gadam. Tas ir vispārējas tiesas kompetencē. Nav ticis vērtēts, kura no evaņģēliski luteriskajām baznīcām ir tā īstā baznīca, jo attiecīgais jautājumi nav izskatāmās lietas lokā. J. Neimanis pauž uzskatu, ka valstij nav jāiejaucas šādu strīdu risināšanā.

Egila Levita atzinumā par tiesisko situāciju un iespējamiem risinājumiem pēc Satversmes tiesas 2018.gada 26.aprīļa sprieduma lietā Nr.2017-18-01 (*skatīt pielikumu Nr.1*) paskaidrots, ka Latvijā vēsturiski ir izveidojies *mērenās atdalītības* modelis. Tas nozīmē, ka baznīca vispārējo likumu ietvaros darbojas autonomi, taču valsts atzīst, respektē un atbalsta noteiktas baznīcas (*pozitīvās attieksmes politika*). Latvijā nav valsts baznīcas, tātad Latvija ir sekulāra valsts, kuras legitimitāte nav saistīta ar reliģiju, un reliģijas principā pieder pie personas brīvības sfēras, kuru valsts – vispārējo likumu ietvaros – respektē. Jāņem vērā, ka valstij, veidojot savu pozitīvās attieksmes resp. kooperācijas politiku, ir *plaša rīcības brīvība*. It sevišķi tā var veidot *atšķirīgas attiecības ar dažādām baznīcām*, ņemot vērā to iekšējo struktūru, vēsturisko un kultūrvēsturisko lomu nācijas un valsts vēsturē. Satversmes 91.pants – tiesības uz vienlīdzību – nav pārkāpts, ja šīm atšķirībām ir saprātīgs attaisnojums. Latvijā īpašas priekšrocības salīdzinot ar citām konfesijām bauda astoņas *tradicionālās konfesijas* – evaņģēliskie luterāņi, Romas katoļi, pareizticīgie, vecticībnieki, metodisti, baptisti, septītās dienas adventisti un jūdaiisti. It sevišķi šo konfesiju garīdzniekiem ir piešķirtas tiesības noslēgt laulības (Cilvillikuma 51.pants). Šo astoņu konfesiju īpašais stāvoklis ir pamatots ar viņu vēsturisko un kultūrvēsturisko lomu latviešu nācijas vēsturē un kultūrā. Tādēļ šo tradicionālo konfesiju īpašās tiesības *nav* pretrunā ar Satversmes 91.pantu; citas – tātad netrādicionālas - konfesijas nevar, pamatojoties uz šo Satversmes noteikumu, prasīt sev līdzīgas tiesības. Latvijā valsts un reliģisko organizāciju attiecības, pēc Satversmes, lielā mērā nosaka *Reliģisko organizāciju likums* (kas sistēmiski uzskatāms kā jumta likums) un *speciālie likumi* par atsevišķām konkrētām tradicionālajām baznīcām, bet attiecībā uz katoļu baznīcu – 2000.gada līgums (konkordāts) ar Svēto Krēslu. Juridiski no Satversmes tiesas 2018.gada 26.aprīļa sprieduma izriet, ka draudzēm, kas pirmo reizi uzsāk darbību Latvijā un nepieder pie valstī jau reģistrētajām reliģiskajām organizācijām, turpmāk vair nebūs pirmo 10 gadu laikā jāpārreģistrējas Tieslietu ministrijā, bet tās varēs reģistrēties tūlīt. Tātad *jauno* reliģiju līdzšinējais desmit gadus ilga *pārbaudes laika princips* tiek atcelts. Tāpat 10 reģistrētas draudzes varēs reģistrēt baznīcu arī tajās konfesijās, kur jau pastāv reģistrēta baznīca. Tātad princips "*viena konfesija – viena baznīca*" tiek atcelts. *Praktiski* tas nozīmē, ka Latvijā vieglāk kā līdz šim varēs ienākt *jaunas* konfesijas (reliģijas), un ja tās vispirms reģistrēs desmit draudzes, tad tās tūlīt jau varēs reģistrēt baznīcu šajā jaunajā konfesijā; ka Latvijā jau pastāvošajās konfesijās, tajā skaitā astoņās tradicionālajās konfesijās, varēs tikt izveidotas *jaunas baznīcas*, blakus jau tajā pašā konfesijā līdz šim pastāvošajai baznīcai. Priekšnoteikums ir tikai, ka šajā konfesijā ir reģistrētas desmit draudzes (kurām desmit gadus pārreģistrācijas periods vairs nebūs vajadzīgs) apvienojas, lai dibinātu (reģistrētu) jaunu baznīcu. Tātad tas nozīmē, ka – pie tam samērā drīzā laikā – iespējama konfesiju un baznīcu *diversifikācija* (arī jau līdz šim pastāvošajās konfesijās). Spriedums *neskar*: 1. Pārējās Reliģisko organizāciju likuma normas; 2. Speciālos likumus un tradicionālajām baznīcām, kā arī Līgumu (konkordātu) ar Svēto krēslu. Šie noteikumi (pagaidām) var palikt spēkā tādi, kādi tie ir. Attiecībā uz LELB/LELBĀL, nosakot to

identitāti/pēctecību, tīri formāli ar *likumu* būtu iespējams noteikt, ka viena no tām ir identiska/ir pēctece pirmsokupācijas laika baznīcai. Tomēr jāņem vērā, ka šāds likums, tāpat kā jebkurš likums, ir pakļauts *Satversmes tiesas kontrolei*. Satversmes tiesa pēdējā laikā ļoti rūpīgi ir sākusi pārbaudīt likumdošanas procesu, it sevišķu visu argumentu rūpīgu un pareizi izvērtēšanu likumdošanas procesā. Viens no satversmīga likuma priekšnoteikumiem ir tas, ka tas *nedrīkst būt patvaļīgs*. Likumdevējam ir rūpīgi jāapsver *visi nozīmīgie argumenti*, un rezultātam ir jābūt *taisnīgam*. Tas šajā gadījumā nozīmē, ka likumdevējam rūpīgi jāizvērtē argumenti, galarezultātā pieņemot saprātīgu, taisnīgu lēmumu, kas atbilst *vispārējiem tiesību principiem*, kas saistīti ar abu – gan LELB, gan LELBĀL *identitāti/pēctecību*. Gadījumā, ja tas netiktu izdarīts, vai arī tiktu izdarīts, bet rezultāts neatbilstu vispārējiem tiesību principiem, kas nosaka kādas organizācijas identitāti/pēctecību, kā arī taisnīguma principam, pastāv ievērojama varbūtība, ka attiecīgā likuma norma varētu tikt atzīta par pretsatversmīgu un līdz ar to *spēkā neesošu*.

Visbeidzot, ziņojumā minēti vēl daži apsvērumi abu latviešu luterāņu baznīcu attiecību noregulēšanai. R.Balodis aicina padziļināti iepazīties ar E.Levita ziņojumu.

I.Tralmaka īsi atkārtu Satversmes tiesas 2018. gada 26. aprīļa spriedumu lietā Nr. 2017-18-01 (turpmāk – spriedums) un kas būtu jāņem vērā no šī sprieduma. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka valsts loma veidojot normatīvo regulējumu, kas regulē reliģijas brīvību ir būt neitrālai un objektīvai, valstij jā rūpējas par to, lai dažādus viedokļus un konfesijas pārstāvošas reliģiskas organizācijas spētu mierīgi līdzās pastāvēt un uz vienlīdzīgiem noteikumiem darboties demokrātiskā sabiedrībā.

L.Letiņa prezentē “Satversmes tiesas sprieduma ietekme uz reliģisko organizāciju reģistrāciju” (*skatīt pielikumu Nr.2*) informējot par praktiskajām izmaiņām Uzņēmumu reģistra darbā saistībā ar reliģisko organizāciju reģistrāciju. No Uzņēmumu reģistra vestā reliģisko organizāciju iestāžu reģistra izslēgti līdz šim izdarītie ieraksti par pārreģistrācijas termiņiem un Uzņēmumu reģistrs vairs neveic pārbaudes par šo termiņu ievērošanu. Tāpat attiecībā uz pieteikumiem, kas iesniegti pārreģistrācijas reģistrēšanai, bet nebija vēl izskatīti, Uzņēmumu reģistrs ir pieņēmis lēmumus, kuros ir konstatēts, ka Uzņēmumu reģistram nav tiesiska pamata izskatīt iesniegtos pieteikumus. Līdz 2018. gada 27. aprīlim pārreģistrācijas procesam pakļautajām draudzēm, ja tās vairs nedarbojas, turpmāk nepieciešams pieteikt darbības izbeigšanu.

L.Medina iepazīstina ar Tieslietu ministrijas tēzēm (*skatīt pielikumu Nr.3*) par Satversmes tiesas 2018. gada 26. aprīļa spriedums lietā Nr. 2017-18-01 ietekmi uz turpmāko valsts un reliģisko organizāciju attiecību noregulējumu. TM ieskatā spriedums maina pēc būtības līdz šim pastāvējušo kārtību valsts un reliģisko organizāciju attiecībās, izbeidzot līdz šim likumā noteiktās atšķirības attiecībā uz draudžu reģistrāciju, juridiskās personas statusa iegūšanu un uz organizāciju tiesību un pilnvaru apjomu. Vienlaikus TM ieskatā spriedums neskar līdz šim noteiktās un/vai nodibinātās reliģisko organizāciju tiesības. Tomēr, lai novērstu šaubas par līdz šim valsts noteikto kārtību attiecībā uz valsts un tradicionālo reliģisko savienību (baznīcu) attiecībām, būtu nostiprināms princips, ka tradicionālo konfesiju noteiktās reliģiskās savienības (baznīcas) ir izveidojušas ar valsti īpašas attiecības, balstoties uz speciālu likumu (starptautisku nolīgumu). Izslēdzot no likuma 10 gadu pārreģistrācijas periodu, ir ņemtas vērā ECT atziņas, tomēr nav pilnvērtīgi izvērtēts, vai šobrīd likumā saglabātais 3 mēnešu pārbaudes periods jaundibināmām

organizācijām ir pietiekošs, lai kompetentās valsts institūcijas spētu pilnvērtīgi izvērtēt to iespējamo ietekmi uz sabiedrības drošību un draudiem, kas rada noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma riski. Tāpat TM ieskatā īpašuma tiesību atjaunošanas process Latvijā ir noslēdzies, tajā skaitā attiecībā uz reliģiskajām organizācijām un to savienībām (baznīcām). Lai spriedumā noteiktais, ka vienas konfesijas ietvaros valsts nav tiesīga ierobežot vairāku reliģisku savienību (baznīcu) dibināšanu, neradītu ietekmi uz esošo organizāciju tiesiski iegūtajām un nostiprinātajām īpašuma tiesībām, likumā būtu nostiprināms regulējums par īpašuma tiesību atjaunošanas procesa noslēgumu, un Reliģisko organizāciju likumā būtu ietverams vispārīgs regulējums par reliģisko organizāciju tiesībām iegūt un izbeigt īpašuma tiesības uz nekustamu un kustamu lietu. Rūpīgi ir izvērtējama likumdošanas iniciatīva ierobežot/liegt valstij tiesības lemt par juridiskās personas statusa piešķiršanu, attiecīgi paredzot šādu pilnvaru piešķiršanu atsevišķajām reliģiskajām savienībām (baznīcām) attiecībā uz to draudzēm un reliģisko organizāciju iestādēm. Ņemot vērā minēto, TM ieskatā Saeimai būtu politiski jāizšķiras par būtiskākajiem nākotnes noregulējuma principiem un būtu jādod uzdevums Ministru kabinetam (faktiski TM) izstrādāt grozījumus Reliģisko organizāciju likumā un citos normatīvajos aktos, lai nostiprinātu līdz šim pastāvējušo attiecību modeli (t.sk. tradicionālītātes momentu) likumā.

J.Kārklis informē, ka spriedums nozīmē (*skatīt prezentāciju "Par Satversmes tiesas sprieduma ietekmi uz reliģisko organizāciju īpašuma strīdiem", pielikums Nr.4*), ka var būt vairākas baznīcas vienā konfesijā, taču spriedums neko nemaina attiecībā uz īpašumu strīdiem. Jebkurā gadījumā reliģiskai organizācijai būs jāpierāda, ka tā atbilst likuma "Par īpašumu atdošanu reliģiskajām organizācijām" 6.panta prasībām, lai pretendētu uz īpašuma atdošanu. Jebkurā gadījumā reliģiskai organizācijai būs jāpierāda, ka tā atbilst likuma "Par īpašumu atdošanu reliģiskajām organizācijām" 6.panta prasībām, lai pretendētu uz īpašuma atdošanu. Apšaubā, ka šādas prasības ir iespējamās sakarā ar likuma "Par īpašumu atdošanu reliģiskajām organizācijām" noteikto prekluzīvi materiāltiesisko termiņu savu tiesību pieteikšanai. Secina, ka īpašumi, kas jau ir atdoti reliģiskām organizācijām, nav atdodami citām reliģiskām organizācijām caur likumu "Par īpašumu atdošanu reliģiskajām organizācijām".

2.

Par likumprojekta "Grozījumi Latvijas evaņģēliski luteriskās Baznīcas likumā" (Nr. 1210/Lp12) virzīšanu pirmajam lasījumam.

Izsakās: R.Balodis, L.Čigāne, L.Medina, L.Vilsone, J.Šmits, N.Tihomirovs, J.Vanags, K.Žols, K.Bērziņš, R.Briedis.

L.Medina uzskata, ka vispirms jāsakārto vispārīgais regulējums jaunajām valsts un reliģisko organizāciju attiecībām, proti, jāprecizē Reliģisko organizāciju likuma normas un tad balstoties uz šiem lēmumiem, jārisina katras konkrētas konfesijas jautājumi.

L.Vilsone pauž Saeimas Juridiskā biroja viedokli par to, ka nepieciešami atsevišķi precizējumi Reliģisko organizāciju likuma normās, kas pēc būtības līdzšinējo kārtību spriedums nemaina. Tas drīzāk atver iespējas reliģiskajām organizācijām. Spriedums nerada nekādu ietekmi uz jau līdz šim reģistrētajām reliģiskajām organizācijām, kā arī nerada nekādu ietekmi uz tām organizācijām, kurām ir reglamentētas tiesības un

pieņēmumi speciālajos likumos. Speciālie reliģisko organizāciju likumi ir nevis par konfesijām, bet par konkrētām reliģiskajām organizācijām ar to nosaukumiem. Iesaka sākt ar Reliģisko organizāciju likumu, jo no vispārējām konsekvencēm varētu izrietēt jautājumi, kas varētu attiekties arī uz citiem tradicionālo baznīcu jeb speciālajiem likumiem.

L.Čigāne neatbalsta likumprojektā "Grozījumi Latvijas evaņģēliski luteriskās Baznīcas likumā" (Nr. 1210/Lp12) piedāvāto preambulu un aicina veidot plašākas diskusijas saistībā ar E.Levita ziņojumā paustajām tēzēm, uzskata, ka minētais likumprojekts šķeļ Latvijas sabiedrību.

Deputāti balsojot („par” – trīs, „pret” – viens, „atturas” – nav, “nebalso” – viens) nolēmj ieteikt Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijai virzīt likumprojektu “Grozījumi Latvijas evaņģēliski luteriskās Baznīcas likumā” (Nr. 1210/Lp12) uz pirmo lasījumu.

Papildus secinājums, kas radās darba grupai uz klausot Tieslietu ministrijas un Saeimas Juridiskā biroja pārstāvjus, ka ir nekavējoši jāuzsāk darbs pie Reliģisko organizāciju likuma grozījumiem saistībā ar Satversmes tiesas 2018. gada 26. aprīļa spriedums lietā Nr. 2017-18-01.

Darba grupas vadītājs

Ringolds Balodis

Darba grupas loceklis

Rihards Melgailis

Egils Levits

5.6.2018

**Par tiesisko situāciju un iespējamiem risinājumiem pēc
Satversmes tiesas 2018.gada 26.apriļa sprieduma lietā
Nr.2017-18-01**

I. Ievads: Latvijas valsts un baznīcas attiecību modelis

§1. Latvijas valsts un baznīcas attiecību modeli pamatā nosaka:

(1) reliģijas brīvību kā individuālu un kolektīvu pamattiesību
(Satversmes 99.panta 1.teikums)

(2) valsts un baznīcas šķirtības principu (Satversmes
99.panta 2.teikums).

Tas vispirms nozīmē, ka valsts respektē reliģijas brīvību un ka Latvijā nav valsts baznīcas, tātad Latvija ir sekulāra valsts, kuras leģitimitāte nav saistīta ar reliģiju,¹ un reliģijas principā pieder pie personas brīvības sfēras, kuru valsts – vispārējo² likumu ietvaros – respektē.

Šie divi noteikumi konstituē Latviju kā *sekulāru* valsti (kā visas mūsdienu demokrātiskās valstis).

---

¹ *Jürgen Habermas*: Religion in the Public Sphere. In: European Journal of Philosophy, Vol. 14 Nr.1, pp. 1-25 (2006).

² Ar "vispārējiem" likumiem šajā kontekstā jāsaprot likumi (plašākā nozīmē – jebkurš normatīvs tiesību akts), kurš nav īpaši mērķēts reliģijas (baznīcas) regulēšanai, bet skar reliģijas pamattiesību subjektu (individu vai baznīcu) kā jebkuru citu regulējuma adresātu (piemēram, būvniecības noteikumi, nodokļu likumi u.t.t.).

§2. Tomēr sekularitāte vēl nenozīmē, ka valstij un baznīcai būtu vienai otru strikti jāignorē. Katra valsts, atkarībā no tās vēstures un tradīcijām uz sekularitātes bāzes var izvēlēties sev piemērotu valsts un baznīcas attiecību modeli.³

Eiropā ir izplatīti trīs šādi modeļi: *striktas atdalītības* modelis (Francijā), *mērenas atdalītības* modelis (vairumā ES dalībvalstīs, t.sk. Vācijā, Igaunijā, Lietuvā, Polijā, Spānijā, Itālijā u.c.), un *valsts baznīcas* modelis (Lielbritānijā, Maltā).

§3. Latvijā vēsturiski ir izveidojies *mērenās atdalītības* modelis. Tas nozīmē, ka baznīca vispārējo likumu ietvaros darbojas autonomi, taču valsts atzīst, respektē un atbalsta noteiktas baznīcas (*pozitīvās attieksmes politika*). Šādu valsts un baznīcas attiecību modeli apzīmē arī par *kooperācijas* modeli.⁴

§4. Pozitīvās attieksmes politika kooperācijas modeļa ietvaros var *izpausties* dažādi – kā dažādi atvieglojumi (nodokļu atvieglojumi, dievnamu būvniecības atvieglojumi, garīdznieku grēksūdzes noslēpuma neizskaramības atzīšana u.tml.), kā pozitīvs atbalsts (finansiāls atbalsts dievnamu celtniecībai un uzturēšanai, garīdznieku atalgošanai u.tml.), kā atsevišķu valsts publisko uzdevumu deleģēšana (laulības u.c. dzimtsarakstu aktu veikšana u.tml.), kā sadarbība izglītības jomā (ticības mācība kā brīvprātīgs priekšmets valsts skolās,⁵ valsts atbalsts baznīcas uzturētām skolām, kas pamatā māca saskaņā ar valsts programmām, bet papildus arī savus priekšstatus), kā sadarbība sociālajā jomā (valsts atbalsts baznīcas uzturētām slimnīcām, sociālās aprūpes centriem, u.tml.), kā armijas kapelānu dienesta un cietumnieku aprūpes dienesta ierīkošana, kā brīvprātīgo baznīcas nodevu iekasēšana ar valsts nodokļu iekasēšanas sistēmas palīdzību, u.c..

Katrā valstī, kas ir izvēlējusies kooperācijas modeli, šīs pozitīvās attieksmes politikas apjoms un saturs ir *atšķirīgs* un laika gaitā var mainīties.

³ Ringolds Balodis: 99.pants, 54.iedaļa. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII.nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof.Dr.R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis 2011.

⁴ Sal. piemēram, Vācijas Federālās konstitucionālās tiesas spriedumu BVerfGE 42, 312 (340).

⁵ Cita starpā, Eiropas Pamattiesību harta nodrošina vecāku tiesības audzināt savus bērnus atbilstoši savai reliģiskajai pārliecībai (14.panta 3.daļa).

§5. Jāņem vērā, ka valstij, veidojot savu pozitīvās attieksmes resp. kooperācijas politiku, ir *plaša rīcības brīvība*. It sevišķi tā var veidot *atšķirīgas attiecības ar dažādām baznīcām*, ņemot vērā to iekšējo struktūru, vēsturisko un kultūrvēsturisko lomu nācijas un valsts vēsturē. Satversmes 91.pants – tiesības uz vienlīdzību – nav pārkāpts, ja šīm atšķirībām ir saprātīgs attaisnojums.⁶

§6. Latvijā īpašas priekšrocības salīdzinot ar citām konfesijām bauda astoņas *tradicionālās konfesijas* – evaņģēliskie luterāņi, Romas katoļi, pareizticīgie, vecticībniekie, metodisti, baptisti, septītās dienas adventisti un jūdaisti. It sevišķi šo konfesiju garīdzniekiem ir piešķirtas tiesības noslēgt laulības (Cilvillikuma 51.pants).

Šo astoņu konfesiju īpašais stāvoklis ir pamatots ar viņu vēsturisko un kultūrvēsturisko lomu latviešu nācijas vēsturē un kultūrā.⁷ Tādēļ šo tradicionālo konfesiju īpašās tiesības *nav* pretrunā ar Satversmes 91.pantu; citas – tātas netradicionālas - konfesijas nevar, pamatojoties uz šo Satversmes noteikumu, prasīt sev līdzīgas tiesības.

§7. Te jāņem vērā arī apstākļi, kas dažkārt tiek pārprasts: valsts *nav* (un teorētiski arī nevar būt) *vērtībneitrāla*; tā *vienmēr* pārstāv zināmas vērtības.⁸ Šīs vērtības savukārt ir saistītas ar valsts iekārtu. Valstij ir nevien tiesības, bet bieži vien arī pienākums demokrātiskā ceļā šīs vērtības konkretizēt savā politikā.⁹

§8. Latvijā valsts pamatvērtības ir iezīmētas *Satversmes levdā*. Tas ietver arī visas tās pamatvērtības, kas ir obligātas jebkurai Eiropas Savienības dalībvalstij, un kas ir noteiktas *Līguma par Eiropas Savienību* 2.pantā,¹⁰ taču papildus aptver arī tādas pamatvērtības, kas ir specifiskas

⁶ Piemēram, Vācijā pozitīvās attieksmes politikas ietvaros īpašas tiesības (publisko tiesību juridiskas personas statuss) ir piešķirtas katoļu un evaņģēliskajām baznīcai, kā arī dažs desmitus tūkstošus lielajai jūdaistu kopienai, bet nevis vairākus miljonus lielajai musulmaņu kopienai. Turpretim Austrijā blakus minētajām īpašs statuss – vēsturiski jau kopš 1874/1912.gada – ir piešķirts arī musulmaņu kopienai.

⁷ Sal. *Ringolds Balodis*: Tiesiskie principi, kas valda valsts un Baznīcas attiecībās Latvijas Republikā 21. gs. sākumā. Latvijas Universitātes raksti, 740.sējums, 2008, 116.lpp.

⁸ Skat. plašāk: *Egils Levits*: Eiropas Savienība kā vērtību savienība. Jurista Vārds, 2018 Nr.19, 8.5.2018, 39. un sek. lpp.

⁹ Sal. no valststiesību viedokļa: *Martin Nettesheim*: Liberaler Verfassungsstaat und gutes Leben. Leiden: Brill NV 2017, S.42.

¹⁰ Līguma par Eiropas Savienību 2.pants kā katrai dalībvalstij obligātas nosaka sekojošas sešas vērtības: cilvēka cieņa, brīvība, demokrātija, vienlīdzība, tiesiskums, cilvēktiesību, tostarp minorityāšu tiesību ievērošana.

tieši Latvijas valstij (piemēram, latviešu nācijas, valodas un kultūras pastāvēšana un attīstība).

§9. Cita starpā, tāpat kā Līguma par Eiropas Savienību preambulā, kur, cita starpā, ir runa par *Eiropas "religīso" mantojumu*, arī Satversmes leavadā ir norāde uz *"kristīgajām vērtībām"*, kas ir viens no vairākiem latviskās identitātes avotiem. Līdzīgas norādes ir arī virknes citu Eiropas valstu konstitūcijās.

Šī norāde *nenosaka* valsts pozitīvas attieksmes politikas pret baznīcām *apjomu*. Tur valstij ir ļoti plaša rīcības brīvība. Taču katrā ziņā tā *legitimizē* šādu politiku.

Šādas politikas *dziļākā jēga* ir, pirmkārt, atzīt, ka baznīca ir devusi un joprojām dod savu pienesumu sabiedrības ētisko pamatu stiprināšanai, kas stabilizē sabiedrību, otrkārt, atzīt baznīcas pienesumu un ietekmi mūsu kultūrvēsturiskajā mantojumā, kas ir viens no mūsu identitātes avotiem, un treškārt, veicināt baznīcas kā vienas no sabiedrības struktūrām potenciālu tās sociālajā darbā.

§10. Valsts var arī ņemt vērā konkrētu reliģiju un baznīcu lomu *nācijas kultūrā un vēsturiskā mantojumā*, piemēram, nosakot svētku un svinamās, dienas, organizējot valsts ceremonijas, vietvārdos un nosaukumos, u.t.t.. Šī joma gan ir tikai netieši saistīta ar pozitīvās attieksmes politiku valsts un baznīcas attiecības, bet vairāk attiecas uz nacionālās *kultūrpolitikas* jomu.

§11. Kopsavilkumā jākonstatē, ka Latvija savu uz sekularitātes bāzes balstīto pozitīvās attieksmes politiku ir veidojusi, *atzīstot un mēreni veicinot baznīcas lomu sabiedrībā*. Šajā ziņā Latvijas politika iekļaujas vidusmēra Eiropas Savienības valsts ietvarā.

II. Satversmes tiesas 2018.gada 26.aprīļa sprieduma lietā Nr.2017-18-01 konsekvences

§12. Latvijā valsts un reliģisko organizāciju attiecības, pēc Satversmes, lielā mērā nosaka *Reliģisko organizāciju likums* (kas sistēmiski uzskatāms kā jumta likums) un *speciālie likumi* par atsevišķām konkrētām tradicionālajām baznīcām, bet attiecībā uz katoļu baznīcu – 2000.gada līgums (konkordāts) ar Svēto Krēslu.

§13. Satversmes tiesa ar savu 2018.gada 26.aprīļa spriedumu *nolēma*:

1. Atzīt Reliģisko organizāciju likuma 7. panta otro daļu, ciktāl tā neparedz tiesības draudzēm, kuras pirmo reizi uzsāk darbību Latvijas Republikā un nepieder pie valstī jau reģistrētajām reliģiskajām savienībām (baznīcām), izveidot reliģisku savienību (baznīcu) pirms desmit gadus ilga pārreģistrācijas perioda beigām, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 99. un 102. pantam.

2. Atzīt Reliģisko organizāciju likuma 7. panta trešo daļu un 8. panta ceturto daļu par neatbilstošām Latvijas Republikas Satversmes 99. un 102. pantam.

§14. Tas *juridiski nozīmē*, ka:

1. Ka draudzēm, kas pirmo reizi uzsāk darbību Latvijā un nepieder pie valstī jau reģistrētajām reliģiskajām organizācijām, turpmāk vair nebūs pirmo desmit gadu laikā jāpārreģistrējas Tieslietu ministrijā, bet tās varēs reģistrēties tūlīt. Tātad *jauno* reliģiju līdzšinējais desmit gadus ilga *pārbaudes laika princips* tiek atcelts.

2. Desmit reģistrētas draudzes varēs reģistrēt baznīcu arī tajās konfesijās, kur jau pastāv reģistrēta baznīca. Tātad princips "*viena konfesija – viena baznīca*" tiek atcelts.

§15. *Praktiski* tas nozīmē:

1. Ka Latvijā vieglāk kā līdz šim varēs ienākt *jaunas* konfesijas (reliģijas), un ja tās vispirms reģistrēs desmit draudzes, tad tās tūlīt jau varēs reģistrēt baznīcu šajā jaunajā konfesijā,

2. Ka Latvijā jau pastāvošajās konfesijās, tajā skaitā astoņās tradicionālajās konfesijās, varēs tikt izveidotas *jaunas baznīcas*, blakus jau tajā pašā konfesijā līdz šim pastāvošajai baznīcai. Priekšnoteikums ir tikai, ka šajā konfesijā ir reģistrētas desmit draudzes (kurām desmit

gadus pārreģistrācijas periods vairs nebūs vajadzīgs) apvienojas, lai dibinātu (reģistrētu) jaunu baznīcu.

Tātad tas nozīmē, ka – pie tam samērā drīzā laikā – iespējama konfesiju un baznīcu *diversifikācija* (arī jau līdz šim pastāvošajās konfesijās)

§17. Satversmes tiesas spriedums *neskar*:

1. Pārējās Reliģisko organizāciju likuma normas,
2. Speciālos likumus un tradicionālajām baznīcām, kā arī Līgumu (konkordātu) ar Svēto krēslu.

Šie noteikumi (pagaidām) var palikt spēkā tādi, kādi tie ir.

§18. Satversmes tiesa *nelēma* par:

1. Luterāņu baznīcas un Pareizticīgo baznīcas *identitātes/pēctecības* jautājumu,
2. *Īpašuma* jautājumiem, kas saistīti ar luterāņu un pareizticīgo konfesijās, iespējams, pārskatāmā laika periodā blakus jau pastāvošām baznīcām no jauna reģistrētām baznīcām, un kas izrietētu no atbildēm par šo jauno un jau pastāvošo baznīcu identitāti/pēctecību ar attiecīgām pirmsokupācijas laika baznīcām.

III. No sprieduma izrietošās problēmas un to iespējamie risinājumi

§19. Problēmas varētu rasties tad, ja saskaņā ar jauno tiesisko situāciju pēc Satversmes tiesas 2018.gada 26.aprīļa sprieduma tiktu reģistrētas divas baznīcas – luterāņu konfesijā *LELBĀL*¹¹, bet pareizticīgo konfesijā *LPAB* (tam vispirms nepieciešams reģistrēt desmit draudzes). Tāpat kā jau līdz šim reģistrētās LELB un LPB, arī LELBĀL un LPAB *pretendē būt identiska ar/vai pēctece* attiecīgajām pirmsokupācijas laika baznīcām.

¹¹ Šķiet, ka LELBĀL pastāvēja nodoms mainīt savu nosaukumu uz PLELB (Pasaules Latviešu Evaņģēliski Luteriskā Baznīca), kas, ja tā atbilstoši jaunajai tiesiskajai situācijai gribētu reģistrēties kā baznīca Latvijā, būtu nozīmīgi.

Sekojošie apsvērumi iziet no pieņēmuma, ka LELBĀL un LPB tiks reģistrētas kā baznīcas.

§20. Gan LELB/LELBĀL, gan LPB/LPAB identitātes/pēctecības jautājums var tikt risināts divos veidos:

1. ar likumu,
2. tiesas ceļā.

Tomēr pēc būtības abi ceļi ir ļoti cieši *saistīti*.

§21. Attiecībā uz LELB/LELBĀL, nosakot to identitāti/pēctecību, tīri formāli ar *likumu* būtu iespējams noteikt, ka viena no tām ir identiska/ir pēctece pirmsokupācijas laika baznīcai.

Tomēr jāņem vērā, ka šāds likums, tāpat kā jebkurš likums, ir pakļauts *Satversmes tiesas kontrolei*. Satversmes tiesa pēdējā laikā ļoti rūpīgi ir sākusi pārbaudīt likumdošanas procesu, it sevišķu visu argumentu rūpīgu un pareizi izvērtēšanu likumdošanas procesā.¹²

§22. Viens no satversmīga likuma priekšnoteikumiem ir tas, ka tas *nedrīkst būt patvaļīgs*. T.i., likumdevējam ir rūpīgi jāapsver *visi nozīmīgie argumenti*, un rezultātam ir jābūt *taisnīgam*.

Tas šajā gadījumā nozīmē, ka likumdevējam rūpīgi jāizvērtē argumenti, galarezultātā pieņemot saprātīgu, taisnīgu lēmumu, kas atbilst *vispārējiem tiesību principiem*, kas saistīti ar abu – gan LELB, gan LELBĀL *identitāti/pēctecību*. Gadījumā, ja tas netiktu izdarīts, vai arī tiktu izdarīts, bet rezultāts neatbilstu vispārējiem tiesību principiem, kas nosaka kādas organizācijas identitāti/pēctecību, kā arī taisnīguma principam, pastāv ievērojama varbūtība, ka attiecīgā likuma norma varētu tikt atzīta par pretsatversmīgu un līdz ar to *spēkā neesošu*.

§23. Jāatzīmē, ka vairāku organizāciju pretenzijas būt identiskai ar vai pēcteci kādai organizācijai, tiesībās nav nekas neparasts. Gan nacionālajā judikatūrā, gan starptautiskajās publiskajās un privātajās tiesībās, tāpat arī tiesību zinātnē ir attīstīti *principi*, kā šādus gadījumus atrisina, kā identitāti/pēctecību noskaidro. Tādēļ iespējamās

¹² Skat. Satversmes tiesas 2014. gada 7. jūlija sprieduma lietā Nr. 2013-17-01 28.1. punktu, Satversmes tiesas 2017. gada 19. oktobra sprieduma lietā Nr. 2016-14-01 25.2. punktu,

LELB/LELBĀL domstarpības par šo jautājumu no tiesību viedokļa nebūtu neatrisināmas.

Jāpiebilst, ka Satversmes tiesas rīcībā lietā, kas beidzās ar 2018.gada 26.aprīļa sprieduma, bija daudz materiālu un argumentu, kas attiecas uz šo jautājumu. Satversmes tiesai šis jautājums bija zināms, taču tiesa nelēma par šo jautājumu tādēļ, ka tas bija ārpus konkrētā prasījuma pamatlietā tvēruma (*ne eat iudex ultra petita partium*).

§24. Šīs nelielās izstrādes ietvaros *nav iespējams* dot izvērstu un pamatotu viedokli par šo identitātes resp. pēctecības jautājumu, taču, balstoties uz tiem materiāliem, kas tika iesniegti Satversmes tiesai šajā procesā, *pirmšķietami* varētu teikt, ka šajā gadījumā, iespējams, varētu būt piemērojama “*viena stumbra ar divām lapotnēm*” teorija.

Tā pēc būtības nozīmē, ka no sākotnējās pirmsokupācijas baznīcas “*stumbra*” – ārēju apstākļu rezultātā – ir aizaugušas divas “*lapotnes*” – LELB un LEBĀL, kas *abas nes sākotnējās baznīcas identitāti*.

Tas nozīmē, ka likumdevējam, ar likumu tomēr pasludinot vienu no abām baznīcām - LELB vai LELBĀL - par vienīgo identisko / par vienīgo pirmsokupācijas baznīcas pēcnācēju, ir jābūt ļoti labi argumentiem, kas izturētu Satversmes tiesas kontroli.

§25. Savukārt citādas – atkal tikai *pirmšķietami* – varētu būt LPAB un pirmsokupācijas LPB attiecības: Te, šķiet, drīzāk varētu teikt, ka starp pašreizējo LPAB un pirmsokupācijas LPB trūkst identitātes/pēctecības galvenā elementa: *nepārtrauktas darbības*. Te identitātes/pēctecības attiecības pierādīt būtu krietni grūtāk.

§26. Jāuzsver, ka abos gadījumos šie ir tikai *pirmšķietami* vērtējumi, kam *nav* izvērstas juridiskas analīzes rakstura.

§27. Visbeidzot, ņemot vērā jauno tiesisko situāciju pēc Satversmes tiesas 26.aprīļa sprieduma, papildus minēšu vēl dažus apsvērumus, kas likumdevējam varētu dot ierosmi pārdomām, lai panāktu pēc iespējas *vienprātīgu un harmonisku* jautājuma risinājumu ar likumdevēja iesaistīšanos, kā arī pārbaudītu, vai pašreizējais likuma regulējums atbilst jaunajai tiesiskajai situācijai.

Sekojošie jautājumi šajā konspektīvajā pārskatā *nav* padziļināti izvērtēti. Tie ir uzrādīti vienīgi tādēļ, lai vērstu uzmanību uz to, ka jaunā tiesiskā

situācija, iespējams, varētu būt radījusi nepieciešamību vairākos aspektos izvērtēt pašreizējo likumdošanu (neprejudicējot šāda padziļināta izvērtējuma rezultātu):

(1) Gadījumā, ja LELBĀL reģistrētos Latvijā, un tad arī pati to vēlētos, apsverama varētu būt *atsevišķa likuma par LELBĀL* kā tradicionālas baznīcas pieņemšanas iespēja. Šāds likums tad būtu saskaņojams ar LELB likumu. Te vispirms būtu rūpīgi jāuzklausā abas baznīcas. Iespējams, tas varētu būt adekvāts risinājums abu latviešu luterāņu baznīcu attiecību noregulēšanai un atbilstu mērenas pozitīvās attieksmes principam reliģijas politikas jomā.

Alternatīvi būtu iespējama arī adekvātas (skat. §24) norādes uz LELBĀL iekļaušana LELB likumā.

(2) Gadījumā, ja LELBĀL reģistrētos kā baznīca Latvijā, un ņemot vērā abu baznīcu ievērojamo skaitliskā sastāva atšķirību Latvijā par labu LELB (tā pastāvēs arī turpmāk), dažu atsevišķu dievnamu *koplietošana un kopēja uzturēšana* uz vispārēja vai konkrēta līguma pamata pie labas gribas nevarētu būt īpaša problēma (teorētiski to iespējams noregulēt arī likumā, kā piemēram, Pētera baznīcas likumā, taču parasti fleksiblāks būtu līguma risinājums). Tas ļautu *nepieskarties* grūti risināmajam īpašuma jautājumam.

(3) Jaunajā tiesiskajā situācijā pēc Satversmes tiesas sprieduma, gan Reliģisko organizāciju likums, gan atsevišķie specifiskie baznīcu likumi varētu tikt izvērtēti, un, ja tas izrādītos nepieciešams, precizēti, ņemot vērā to, ka saskaņā ar *Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru* valstij nav jānodrošina tas, ka reliģiskās kopienas būtu vai turpinātu būt pakļautas vienotai vadībai. Šāda likumdošana nav uzskatāma par nepieciešamu demokrātiskā sabiedrībā, t.i., tai nav pamattiesību ierobežojumiem nepieciešamā legītimā mērķa.¹³ Uz to norāda arī Satversmes tiesa, kura savā 2018.gada 26.aprīļa spriedumā seko šai ECT judikatūrai.¹⁴ No šī viedokļa raugoties (arī atzīstot, ka "draudžu staigāšana" nav vēlama parādība), kādas draudzes iespējama izstāšanās no vienas un pāreja pie citas baznīcas nedrīkstētu ar likumu, nosakot neadekvātus šķēršļus, tikt

¹³ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 23.6.2017 spriedums lietā Nr.40524/08 Ganev pret Bulgāriju, 45. un 47.punkts.

¹⁴ Sprieduma 25.2.punkts.

pārmērīgi kavēta, pie tam jāņem vērā ne tikai tiešie, bet arī netiešie kavēkļi (piemēram, ar to saistītie īpašuma jautājumi).

(4) Tāpat pie reizes varētu tikt izvērtēts, vai nepieciešami precizējumi arī attiecībā uz to jautājumu nošķirumu, kuri no baznīcas iekšējo noteikumu viedokļa (ņemot vērā baznīcas un valsts šķirtības principu) ir, un kuri nav pakļauti tiesas izvērtējumam. Saskaņā ar jaunāko *Eiropas Savienības tiesas judikatūru*, teoloģiskie jautājumi (ieskaitot darba un cita veida attiecības starp baznīcu un tās garīgo personālu) nav pakļauti tiesas kontrolei, turpretim tie jautājumi, kur baznīca darbojas nevis kā specifisks reliģijas subjekts, bet gan kā "regulārs" tiesību subjekts (darba attiecības ar personālu, kas nav tās garīgais personāls, īpašuma jautājumi, nodokļu jautājumi u.tml.) ir pakļauti tiesas kontrolei.¹⁵

(5) Gadījumā, ja LELB un LELBĀL nepieturētos pie līdzšinējās vienošanās par ģeogrāfiskās darbības sfēru sadalīšanu, un LELBĀL reģistrētos kā baznīca Latvijā, un ņemot vērā, ka LELB draudzes jau ir un turpmāk, iespējams, būs vēl vairāk arī ārpus Latvijas, tad būtu apsverams, vai LELB likumā nebūtu jāietver arī regulējums par *LELB draudzēm ārpus Latvijas*, lai tās tiktu bez problēmām ietvertas šajā baznīcā.

---

¹⁵ Skat. Eiropas Savienības tiesas 17.4.2018 spriedumu lietā Vera Egenberger pret Evangelisches Werk für Diakonie und Entwicklung e.V..

Latvijas Republikas
Uzņēmumu reģistrs

Satversmes tiesas sprieduma ietekme uz reliģisko organizāciju reģistrāciju

Juridiskās nodaļas vadītāja vietniece Laima Letiņa

2018.gada 5.jūnijā

Latvijas Republikas
Uzņēmumu reģistrs

No 2018.gada 27.apriļa

Arī tādas 10 un vairāk vienas konfesijas draudzes, kuras uzsāk darbību Latvijas Republikā un nepieder pie valstī jau reģistrētām reliģiskajām savienībām (baznīcām), var izveidot reliģisko savienību (baznīcu).

Var tikt veidotas arī vairākas vienas konfesijas baznīcas.

Draudzēm, kuras līdz šim bija pakļautas pārreģistrācijas procesam vairs nav nepieciešams pārreģistrēties.

Latvijas Republikas
Uzņēmumu reģistrs

Praktiskie aspekti

Tiks izslēgti līdz šim izdarītie ieraksti par pārreģistrācijas termiņu.

Attiecībā uz pieteikumiem, kas iesniegti pārreģistrācijas reģistrēšanai, bet nav vēl izskatīti – ir konstatēts, ka Uzņēmumu reģistram nav tiesiska pamata izskatīt iesniegtos pieteikumus.

Līdz 2018.gada 27.aprīlim pārreģistrācijas procesam pakļautajām draudzēm, ja tās vairs nedarbojas, jāpiesaka likvidācija.

05.06.2018. 3

Latvijas Republikas
Uzņēmumu reģistrs

Līdzšinējā pārreģistrācijas pienākuma statistika

	2005.gadā	2015.gadā
Reliģiskās organizācijas	5	4

	2006.gadā	2016.gadā
Reliģiskās organizācijas	5	3

	2007.gadā	2017.gadā
Reliģiskās organizācijas	3	1

05.06.2018. 4

Latvijas Republikas
Uzņēmumu reģistrs

Reliģiskās organizācijas darbības izbeigšana

Viena no alternatīvām ikgadējam
pārreģistrācijas pienākumam

Pieteikumu tiesā var iesniegt ģenerālprokurors.

Pamats - ja:

- ✓ darbība ir pretrunā ar Latvijas Republikas Satversmi, citiem normatīvajiem aktiem vai statūtiem (satversmi, nolikumu);
- ✓ ja aicina citus neievērot likumu;
- ✓ ja ar savu darbību (mācību) apdraud demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrisko mieru un kārtību, kā arī citu personu veselību un tikumību;
- + citos normatīvajos aktos noteiktajos gadījumos.

05.06.2018. 5

Latvijas Republikas
Uzņēmumu reģistrs

Paldies par uzmanību!

Laima.Letina@ur.gov.lv, 67031734

Tēzes

Satversmes tiesas 2018.gada 26.apriļa sprieduma lietā Nr.2017-18-01 "Par Reliģisko organizāciju likuma 7.panta otrās daļas un 8.panta ceturtais daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 99. un 102.pantam un par Reliģisko organizāciju likuma 7.panta trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91., 99. un 102.pantam"

Ietekme uz turpmāko valsts un reliģisko organizāciju attiecību noregulējumu

(1) Satversmes tiesas spriedums maina pēc būtības līdz šim pastāvējušo kārtību valsts un reliģisko organizāciju attiecībās, izbeidzot līdz šim likumā noteiktās atšķirības attiecībā uz draudžu reģistrāciju, juridiskās personas statusa iegūšanu un uz organizāciju tiesību un pilnvaru apjomu. Satversmes tiesa ir secinājusi, ka Reliģisko organizāciju likuma 7.panta otrā daļa, ciktāl tā neparedz tiesības jaunizveidotām draudzēm izveidot reliģisku savienību (baznīcu) pirms desmit gadus ilga pārreģistrācijas perioda beigām, un Reliģisko organizāciju likuma 8.panta ceturtais daļa, kas noteic šo pārreģistrācijas prasību, periodu un kārtību, neatbilst samērīguma principam un līdz ar to arī Satversmes 99. un 102.pantam (sprieduma 21.3.2.punkts).

(2) Tādejādi, līdz šim pastāvošais nošķirums starp ilglaicīgi pastāvošajām draudzēm un to savienībām (baznīcām) un jaunizveidotām organizācijām attiecībā uz tiesiskajām attiecībām, kas veidojas pēc ST sprieduma pasludināšanas, vairs nepastāv, un visas organizācijas ir līdzvērtīgas savās nākotnes pamattiesībās. Ņemot vērā minēto, Tieslietu ministrijas ieskatā Saeimai būtu politiski jāizšķiras par būtiskākajiem nākotnes noregulējuma principiem un būtu jādod uzdevums Ministru kabinetam (Tieslietu ministrijai) izstrādāt grozījumus Reliģisko organizāciju likumā un citos normatīvajos aktos, lai nostiprinātu līdz šim pastāvējušo attiecību modeli (t.sk. tradicionālātes momentu) likumā.

(3) Grozījumi Reliģisko organizāciju likumā ir nepieciešami, lai tajā skaitā veiktu izmaiņas likuma 7.panta otrajā daļā; 8.panta piektajā un sestajā daļā; 9.panta piektajā daļā un devītajā daļā (MK noteikumi par valsts nodevu); 9.¹ pantā; 17.panta ceturtajā daļā; 18.panta ceturtajā daļā, un izslēgtu šajās normās ietvertās atsauces uz normām, kas saskaņā ar Satversmes tiesas spriedumu ir zaudējušas spēku, aizstājot, kur nepieciešams, veco regulējumu ar jaunu.

(4) Vienlaikus Tieslietu ministrijas ieskatā Satversmes tiesas spriedums neskar līdz šim noteiktās un/vai nodibinātās reliģisko organizāciju tiesības. Tomēr, lai novērstu šaubas par līdz šim valsts noteikto kārtību attiecībā uz valsts un tradicionālo reliģisko savienību (baznīcu) attiecībām, būtu nostiprināms princips, ka tradicionālo konfesiju

noteiktās reliģiskās savienības (baznīcas) ir izveidojušas ar valsti īpašas attiecības, balstoties uz speciālu likumu (starptautisku nolīgumu), kas atrunā šo baznīcu īpašo nozīmi Latvijas sabiedrības attiecību modeļa pastāvēšanā.

(5) Savukārt pārējo reliģisko organizāciju, t.sk. reliģisko savienību (baznīcu) pastāvēšana, darbība un darbības izbeigšana notiek saskaņā ar vispārējo regulējumu, kas nodrošina Satversmes tiesas spriedumā pieprasīto – garantēt gan Satversmes 99.panta (*Ikvienam ir tiesības uz domas, apziņas un reliģiskās pārliecības brīvību. Baznīca ir atdalīta no valsts.*), gan 102.panta (*Ikvienam ir tiesības apvienoties biedrībās, politiskās partijās un citās sabiedriskās organizācijās.*) tvērumā nostiprinātās tiesības apvienoties reliģiskajās organizācijās reliģiskās pārliecības paušanai. Satversmes tiesas ir secinājusi, ka reliģiskās organizācijas tiesības uz reliģijas brīvību tās ārējā izpausmē aizsargā vērtības, kuras aizsargā arī tiesības uz biedrošanās brīvību. Tāpēc tiesības uz reliģijas brīvību tās ārējā izpausmē ir konkretizējamas kontekstā ar tiesībām uz biedrošanās brīvību (sprieduma 18.punkts) – attiecīgi tas ir nostiprināms Reliģisko organizāciju likumā.

(6) Valsts (Ministru kabinets) ir izveidojusi īpašu modeli valsts un tradicionālo reliģisko savienību (baznīcu) dialoga uzturēšanai – Garīgo lietu padomi. Satversmes tiesa ir secinājusi, ka Reliģisko organizāciju likuma 7.panta trešajā daļā noteiktajam pamattiesību ierobežojumam demokrātiskā tiesiskā valstī, kas pamatā apvieno patstāvīgi spriest spējīgus sabiedrības locekļus, nav leģitīma mērķa. Valsts nav tiesīga atteikt reliģiskās savienības (baznīcas) reģistrāciju reliģiskai kopienai, kas sevi identificē ar tādu konfesiju, kuras ietvaros valstī jau ir reģistrēta privāto tiesību juridiskā persona - reliģiskā savienība (baznīca) (sprieduma 25.2.punkts). Ņemot vērā minēto, ir nepieciešama politiskā izšķiršanās par turpmāko izpildvaras un tradicionālo reliģisko savienību (baznīcu) dialoga uzturēšanas modeli, ja vienas – tradicionālās - konfesijas ietvaros būs reģistrētas vairākas baznīcas.

(7) Attiecībā uz juridiskās personas statusa piešķiršanu reliģiskai organizācijai (draudzei un iestādei) ir izlemjami divi aspekti:

- a. Satversmes tiesa savā spriedumā norāda, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir secinājusi, ka visām valsts iestādēm ir no Konvencijas 9. panta izrietošs pienākums pēc iespējas saīsināt laiku, kas reliģiskajai organizācijai jānogaida, pirms tai tiek piešķirts juridiskās personas statuss. Līdz ar to reliģiskajai apvienībai, kurai jau ir piešķirts juridiskās personas statuss, piemērots nogaidīšanas periods, pirms tā var iegūt stabilāku reliģiskās organizācijas statusu, ir vērtējams ar īpašu rūpību, jo valstij ir pienākums reliģiskās brīvības jomā un attiecībās ar dažādām reliģijām, konfesijām

un ticībām īstenot savu varu neitrālā un objektīvā veidā (21.3.2.punkts). Izslēdzot no likuma 10 gadu pārreģistrācijas periodu, ir ņemtas vērā ECT atziņas, tomēr nav pilnvērtīgi izvērtēts, vai šobrīd likumā saglabātais 3 mēnešu pārbaudes periods jaundibināmām organizācijām ir pietiekošs, lai kompetentās valsts institūcijas spētu pilnvērtīgi izvērtēt to iespējamo ietekmi uz sabiedrības drošību un draudiem, kas rada noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma riski;

- b. Rūpīgi ir izvērtējama likumdošanas iniciatīva ierobežot/liegt valstij tiesības lemt par juridiskās personas statusa piešķiršanu, attiecīgi paredzot šādu pilnvaru piešķiršanu atsevišķajām reliģiskajām savienībām (baznīcām) attiecībā uz to draudzēm un reliģisko organizāciju iestādēm. Šāds priekšlikums ierobežo valsts iespējas īstenot savus uzdevumus sabiedriskās kārtības un tiesiskās noteiktības nodrošināšanai;

(8) Tieslietu ministrijas ieskatā īpašuma tiesību atjaunošanas process Latvijā ir noslēdzies, tajā skaitā attiecībā uz reliģiskajām organizācijām un to savienībām (baznīcām). Lai Satversmes tiesas spriedumā noteiktais, ka vienas konfesijas ietvaros valsts nav tiesīga ierobežot vairāku reliģisku savienību (baznīcu) dibināšanu, neradītu ietekmi uz esošo organizāciju tiesiski iegūtajām un nostiprinātajām īpašuma tiesībām, likumā būtu nostiprināms regulējums par īpašuma tiesību atjaunošanas procesa noslēgumu, un Reliģisko organizāciju likumā būtu ietverams vispārīgs regulējums par reliģisko organizāciju tiesībām iegūt un izbeigt īpašuma tiesības uz nekustamu un kustamu lietu. Vienlaikus būtu izvērtējams šobrīd Reliģisko organizāciju likuma 16.pantā ietvertais regulējums attiecībā uz organizācijām, kuru garīgais centrs atrodas ārpus Latvijas. Īpašā kārtībā būtu atrisināms Sv.Pētera baznīcas īpašuma tiesību jautājums.

(9) Civillikuma 51.pants paredz, ja laulājamais pieder pie noteiktas konfesijas un vēlas salaulāties pie savas konfesijas garīdznieka, kuram ir attiecīgās konfesijas vadītāja atļauja, tad viņus laulā pēc attiecīgās konfesijas noteikumiem. Tieslietu ministrijas ieskatā likumdevējam būtu jāneregulē, ja vienas konfesijas ietvaros ir reģistrētas vairākas baznīcas:

- a. Kas Civillikuma izpratnē ir uzskatāms par konfesijas vadītāju, kas ir tiesīgs piešķirt garīdzniekam tiesības laulāt;
- b. Kas ir uzskatāms par konfesijas noteikumiem.

(10) Tāpat ir nepieciešama diskusija, vai Satversmes tiesas spriedumā noteiktais par draudžu tiesībām dibināt savienības (baznīcas) rada (un, ja rada, tad kādu) ietekmi uz pastāvošo regulējumu attiecībā uz:

- a. Jauno organizāciju tiesībām iecelt kapelānus;

- b. Kristīgās ticības mācību un citiem ar izglītību saistītiem jautājumiem;
- c. Sakrālā mantojuma regulējumu.

(11) Ņemot vērā iepriekš izklāstītos apsvērumus, Tieslietu ministrija secina, ka Saeimas ietvaros būtu nepieciešama iesaistīto personu viedokļu apmaiņa par augstākminētajiem jautājumiem un diskusiju rezultātā būtu pieņemams politisks lēmums par turpmākā tiesiskā regulējuma principiem.

Par Satversmes tiesas sprieduma ietekmi uz reliģisko organizāciju īpašuma strīdiem

©Jānis Kārklīšs 2018

Satversmes tiesas spriedumā norādītais

«Tādējādi reliģiskās organizācijas statusa nepārtrauktība, ievērojot Satversmē ietvertos principus, tostarp valsts nepārtrauktības principu, var tikt konstatēta, izskatot jautājumu par juridiska fakta konstatēšanu. Šāda jautājuma izskatīšana atbilstoši Civilprocesa likuma 288. pantam ir vispārējās jurisdikcijas tiesas kompetencē

Šāda jautājuma izskatīšana, ciktāl juridiskā statusa nepārtrauktība nav atzīta ar normatīvo aktu, atbilstoši Satversmes 85. pantam un Satversmes tiesas likuma 1. un 16. pantam nav Satversmes tiesas kompetencē»

Ko nosaka likums attiecībā uz īpašumu atgūšanu?

Likuma «Par īpašumu atdošanu reliģiskajām organizācijām» 6.pants:

- Tiesības atgūt nelikumīgi atsavinātos īpašuma objektus atbilstoši saviem statūtiem (satversmē, nolikumam) ir reliģiskajām organizācijām, kuras 1940.gadā bija registrētas Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas Baznīcu un konfesiju departamentā vai Sabiedrisko lietu ministrijas Preses un biedrību departamentā, ja tās netika pārtraukušas reliģisko darbību un ir atjaunojušas savu juridiskās personas statusu.
- Par īpašuma tiesību pārmantotājām var atzīt atjaunotās reliģiskās organizācijas, kas pieder pie tās pašas konfesijas, pie kuras piederēja bijusi reliģiskā organizācija, ja to statūtos (satversmē, nolikumā) formulētie mērķi, uzdevumi un pamatmācība, kā arī tiesiskais statuss, nosaukums un darbības teritorija ir tādi paši. Īpašuma tiesību pārmantojamību pēc attiecīgā reliģiskā centra atzinuma konstatē tiesa, bet, ja centra nav, – tiesa izprasa Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas Reliģijas lietu konsultatīvās padomes atzinumu.
- Jautājumu par ārvalstu reliģisko organizāciju īpašuma tiesību atjaunošanu katrā atsevišķā gadījumā izlemj Latvijas Republikas valdība.

Ja rodas strīds par īpašuma tiesībām?

Likuma «Par īpašumu atdošanu reliģiskajām organizācijām» 15.pants:

- *Strīdus starp reliģiskajām organizācijām, kā arī starp reliģiskajām organizācijām un citām juridiskajām vai fiziskajām personām par īpašuma atdošanu izskata tiesa likumdošanas aktos noteiktajā kārtībā.*

Vai pastāv speciāla kārtība īpašuma atgriešanai reliģiskām organizācijām?

- Civilprocesa likuma 251.pants uzskaita lietas, kuras tiesa izskata *sevišķā tiesāšanas kārtībā* nevis *prasības kārtībā*
- Minētā panta 6.punkts nosaka, ka *sevišķā tiesāšanās kārtībā* var skatīt lietas par tādu faktu konstatēšanu, kuriem ir juridiska nozīme
- Civilprocesa likuma 288.panta pirmā daļa nosaka, ka:
  - *tiesa izskata lietas par tādu faktu konstatēšanu, no kuriem atkarīga fizisko un juridisko personu mantisko un nemantisko tiesību rašanās, grozīšanās vai izbeigšanās*

Vai Civilprocesa 288.panta kārtībā var atgūt īpašumu?

- Civilprocesa likuma 288.panta otrā daļa neparedz tādu faktu konstatēšanu, kas dotu tiesības prasīt atzīt īpašuma tiesības:
  - 1) fizisko personu radniecības attiecībām;
  - 2) personu atrašanos apgādībā;
  - 3) adopcijas reģistrāciju, laulības noslēgšanas vai šķiršanas reģistrāciju, nāves reģistrāciju;
  - 4) tiesību nodibinošu dokumentu (izņemot pases un apliecības, kuras izdod civilstāvokļa aktu reģistrācijas iestādes) piederību fiziskajai personai, kuras vārds, tēvvārds, uzvārds vai dzimšanas dati, kas norādīti dokumentā, nesakrīt ar šīs personas vārdu, tēvvārdu, uzvārdu vai dzimšanas datiem, kas norādīti pasē vai dzimšanas apliecībā;
  - 5) tiesību nodibinošu dokumentu piederību juridiskajai personai, kuras nosaukums vai reģistrācijas dati, kas norādīti dokumentā, nesakrīt ar šīs personas nosaukumu vai reģistrācijas datiem, kas norādīti attiecīgajā reģistrā;
  - 6) personas nāvi noteiktā laikā un noteiktos apstākļos, ja dzimtsarakstu nodaļa atsakās reģistrēt miršanas gadījumu

Vai izeja ir Civilprocesa likuma 288.pants trešā daļa?

- 3.daļa: *«Tiesa konstatē arī citus faktus, kuriem ir juridiska nozīme, ja spēkā esošie normatīvie akti neparedz citādu kārtību to konstatēšanai»*
- Tomēr Civilprocesa likuma 289.pants norāda, ka īpašumu atjaunošanas strīdi nav pakļauti šim specifiskam regulējumam:
- 289.pants. Juridisko faktu konstatēšanai nepieciešamie noteikumi:
  - *«Tiesa konstatē juridiskos faktus tikai tad, ja iesniedzējam nav iespējams citādā kārtībā saņemt attiecīgos dokumentus, kas apstiprina šos faktus, vai ja šie dokumenti nozaudēti, nozagti vai iznīcināti un zudusi iespēja tos atjaunot»*

Uz to norāda arī tiesu prakse un doktrīna

- Doktrīna, CPL komentāri: *“Visbiežāk šo pantu piemēru gadījumos, kad pieteicējs zemesgrāmatu nodaļā nevar iesniegt nepieciešamos dokumentus īpašuma tiesību nostiprināšanai”*.
  - Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2005.gada 16. novembra SPRIEDUMS lietā Nr. SKC - 77:
    - *«Saņematavojot iztiesāšanai lietu, kas ierosināta sevišķās tiesāšanās kārtībā, nepieciešams noskaidrot, kurās fiziskās un juridiskās personas var būt ieinteresētas šīs lietas izspriešanā.*
- Praksē CPL 288.pants darbojas noteiktos gadījumos, kad nepastāv strīds par īpašuma tiesību atzīšanu:
- Piemēram, kad dabā pastāv ēka, bet par kuru nav nekādu dokumentu. Tādā gadījumā, ja nepastāv strīds ar citu ieinteresēto personu, tiesa atzīst īpašuma tiesības.

Ja starp reliģiskām organizācijām pastāv strīds?

- Civilprocesa likuma 258.pants «Pieteikuma atstāšana bez izskatīšanas»:
- *Ja sevišķā tiesāšanas kārtībā izskatāmajā lietā rodas strīds par tiesībām un šis strīds izšķirams tiesā prasības kārtībā, tiesa atkarībā no strīda saturā pieteikumu atstāj bez izskatīšanas vai tiesvedību aptur līdz strīda izšķiršanai.*

Secinājums par Satversmes tiesas sprieduma ietekmi uz reliģisko organizāciju īpašuma strīdiem

- Satversmes tiesas spriedums nozīmē, ka var būt vairākas baznīcas vienā konfesijā, taču spriedums neko nemaina attiecībā uz īpašumu strīdiem
- Jebkurā gadījumā reliģiskajai organizācijai būs jāpierāda, ka tā atbilst likuma "Par īpašumu atdošanu reliģiskajām organizācijām" 6.panta prasībām, lai pretendētu uz īpašuma atdošanu
- Maz ticams, ka šāds prasības ir iespējamās sakarā ar likuma «Par īpašumu atdošanu reliģiskajām organizācijām» noteikto prekluzīvi materiāltiesisko termiņu savu tiesību pieteikšanai
- Īpašumi, kas jau ir atdoti reliģiskām organizācijām, nav atdodami citām reliģiskām organizācijām caur likumu «Par īpašumu atdošanu reliģiskajām organizācijām»